

הערות וביאורים

בתוכן קונטרסי 'לקראת שבת' 'ובספרי וקובצי מכון 'אור החסידות'

לכבוד קהל שוחרי התורה ולומדי שיחיו, מזמן לזמן מתקבלים במערכת שאלות והערות בתוכן הדברים הנדפסים על ידינו. אנו משתדלים להשיב ולשלוח התשובה להשואל.

ובהיות אשר התשובות מבהירים את הענינים, ומבארים יותר פרטים שנכתבו בקיצור, על כן, לתועלת הרבים נוציא לאור בעזרי מזמן לזמן את ההערות שמתקבלים עם התשובות שעליהם.

ובהזדמנות זאת נציין, שכל שאלה שתקבל בכרכה, ובל"נ נשתדל לענות עלי' בעזר ה' יתברך. וכתובת למשלוח הערות מצויינת בשולי הגליון.

בברכת התורה,
מכון אור החסידות

- א -

חקירה בדין הסיבה וחידושי הגרי"ז מבריסק צ"ל בזה

ב"ה, שלהי חודש הגאולה תשע"ח לפ"ק

עבור מערכת "אוצרות ההגדה":

איקלע לידי ספרכם החשוב, וראיתי שם במדור חידושי הסוגיות סי' ב מערכה שלימה בענין חיוב הסיבה בליל הפסח, ועיקרו בחקירה אם חיוב זה הוא דין בפ"ע או פרט בחיוב מצה וד' כוסות כו', ולעונג רב הי' לי לקרוא שלל הנפקות, הראיות והצדדים בזה, באופן ערוך בטוב טעם. רק באתי להעיר לכמ"ע, שחקירה זו כבר חקר בה הגאון הגרי"ז מבריסק הלוי צ"ל בחידושו על הרמב"ם הל' חמץ ומצה פ"ז ה"ז. ומעניין לי אם תוכלו לברר אימתי עסק הרבי מליובאוויץ' צ"ל בחקירה זו.

בברכת התורה

אפרים פישל ש.
באר אפרק

תשובת המערכת:

ישר חילו לאורייתא, ודבר רגיל הוא בין גדולי ישראל שמתנבאים לדבר אחד.

למיטב הידוע לנו רבינו דן בזה ברבים בראשונה בשיחתו בחג הפסח תשכ"ט, ואח"כ עסק בעריכת הדברים והדפסתם בחורף תשל"ד (ונציין שבעקבות ההערה ערכנו בזה בירור, וקבלנו עדות בשם הגר"י שפירא שליט"א ראש ישיבה גדולה מיאמי רבתי, שלאחרי שדיבר רבינו בזה כתב אליו תלמיד משיבת תפארת ירושלים שהחקירה ישנה כבר בכתבי הגרי"ז הלוי, ורבינו השיבו שכנראה הספר נדפס רק לאחרונה כיון שטרם ראהו. ומדי דברנו נציין גם את שנודע בשער בת רבים יקרתא דאורייתא שהי' לרבינו כלפי הגאון הגרי"ז, ובכמה הזדמנויות הזכיר מדברותיו ודן בהם וכו').

ודאתנא להכי כדאי לציין שבעיני הראוי במקור הדברים בלקוטי שיחות (חלק יא, וארא א), בפרט בשולי הגליון, אפשר לעמוד ע"ז שיש כמה חילוקי דרכים ביניהם בכמה מפרטי החקירה והנפק"מ שבה, ונראה שכ"א מפרש באו"א קצת דברי המקורות שהובאו לראיות על צדדי החקירה. ראה

מה שהאריכו בזה בקובץ הערות הת' ואנ"ש מאריסטאון גליונות תשפ"ז ותשפ"ח, ובקובץ הערות וביאורים נ"י. גליונות תתי"ז תתל"ו ותקצ"ו ותתרט"ז.

- ב -

קושיא על המבואר דשעבוד נכסים איכא אף שנפקע שעבוד הגוף

כבוד מערכת הקובץ "לקראת שבת"

ברצוני להביע את תודתי, ומרגיש אני לפה רבים מבני התורה שהנני בא עמהם בשיג ושיח, על הקובץ הנפלא היוצא תחת ידכם מדי שבת בשבתו, ערוך בטוב טעם ובלול מכל מעדני התורה, חיילכם לאורייתא.

ולאחרי סידור השבח בוודאי רשות לי גם לבקש צרכי, כי תורה היא וללמוד אני צריך:

בגליונכם היו"ל לש"פ בהר שנה זו, הובא במדור חידושי הסוגיות פלפול ארוך בענין חקירות האחרונים גבי דיני שמיטה אי הוי אפקעתא דמלכא ממילא או חובת גברא להשמיט, ובהקשר לזה נידון שם גם גדר שמיטת כספים, ומסקנא דמילתא שהחוב אינו נפקע מעצמו באפקעתא דמלכא (ולהכי ל' המשנה דסוף שביעית הוא "המחזיר חוב בשביעית", דמשמע דחוב יש כאן) אלא רק דחייב רחמנא שלא לתבוע החוב, אבל נכסי הלווה עודם משועבדים מצ"ע. ומה שנקטו רוב הפוסקים דנסתלק מכאן גדר פריעת בע"ח מצוה (ורק "רוח חכמים נוחה" יש כאן כבמתני' דסוף שביעית) הוא משום שסו"ס עצם האיסור על המלוה לתבוע מבטל ממילא שעבוד הגוף דהלווה, וכפי שנתחדד בלשון הדברים בגליונכם שם בסיום הענין "מיהו, כל זה הוא רק ביטול השעבוד ביחס (שבגדר גברא) בין המלוה והלווה, אבל השעבוד שעל נכסי הלוה עומד בעינו, כי עצם החוב כשלעצמו לא נפקע, ולהכי עדיין רוח חכמים נוחה".

ולאחרי בקשת שליחה וכו' אע"ז להקשות אשר רבות נפלאתי מן הדברים כי כידוע בכל בתי המדרש איתא לשי' ר"ת בכתובות פה: ודעימי' בדין מלוה שטר חובו ואח"כ מחלו, דכיון ששעבוד הגוף אינו בר מכירה, הרי לאח"ז "כי חזר ומחלו פקע שעבוד הגוף וממילא פקע שעבוד

נכסים שאינו אלא מדין ערב [שהנכסים ערבים לצד שעבוד הגוף עצמו], ומבואר שם להדיא דכל שנפקע מצד המלוה שעבוד הלוה אליו – ממילא נפקע גם שעבוד הנכסים שאינם אלא ערבים לשעבוד גוף הלוה עיי"ש, והעולה הוא דהא בהא תליא. וא"כ היאך נימא בנדו"ד דשעבוד נכסים איכא אף שנפקע שעבוד הגוף.

בברכת התורה, ובתודה מראש אם תוכלו לעיין בדבר, כי בראש גליונכם כתבתם שדברי התורה מיוסדים על ספרי האדמו"ר מליובאוויטש וצוק"ל, ומצוה ליישב דברי חכמים.

א.ב.

אלעד, אה"ק

תשובת המערכת:

ראשית מן הראוי להדגיש שאין כל מקום להתנצל ולהתחבט על עצם העלאת קושיות ובירורים בדברי רבינו הגדול, כ"ק אדמו"ר מליובאוויטש זי"ע, כי מלבד שזוהי דרכה של תורה מעולם, הרי רבינו עצמו הביע פעמים רבות את קורת רוחו הגדולה מהעוסקים והמעיינים בדבריו, וכידוע גודל עידודו ביסוד קובצי חידושים המיוחדים לדון ולהקשות על שיחותיו ואמרותיו ע"י אברכים ותלמידי ישיבות וכו'.

ולעצם הענין, מן הראוי תחילה לציין שוב את המצויין ומודגש כבר בלאו הכי בגליוננו, שאמנם דברי התורה נלקחים ממציעין הקודש – תורת רבינו זי"ע, אבל מפאת עיבודם וקיצורם הרבה מן הפרטים והמקורות נשמטים, ולכן באם מתעוררת קושיות וכו' על הנכתב – לא עליו התלונה ח"ו, ובמקורי הדברים יימצאו הענינים ביתר אריכות ופירוט, עמוסים בציוני מקורות ובשקו"ט בכל פרטי הסוגיא מכל צד ופינה וכו', כידוע לכל השוחה בים תורתו הרחבה מני ארץ.

והוא הדבר בעניננו, שע"י עיון בשולי הגליון לשיחת רבינו זו כפי שהיא במקורה

בלקוטי שיחות (חלק יז בהר ב, כמצויין בריש גליגנו) דומה שתסולק הקושיא ויתיישב הענין על מכוננו, כי רבינו התייחס כבר בעצמו לדברי ר"ת, ואדרבה, מיני' ובי' מצא דוקא רא"י והמתקה לדבריו - מעצם החלוקה בדברי ר"ת בין שעבוד הגוף לשעבוד נכסים, ומסיום דברי ר"ת שם כדלהלן.

דהנה על המובא בשיחת רבינו ששעבוד הנכסים נותר בעינו, מעיר רבינו בשולי הגליון (הערה 05) מדברי התומים סי' סז סקכ"ה, שהציע בשי' רש"י גבי הילפותא בספרי אהא דאין שמיטת כספים ביורשים ("בעל משה, ולא הירוש"), דרש"י מפרש ד"לא קאי על יורשי המלוה, רק על יורשי הלוה, דאם מת הלוה והניח נכסים עיקר מה שהקפיד התורה [במצות שמיטת כספים] הוא ללא יגוש אותו [היינו שלא יתבע את הלוה], דהוא [לולא השמיטה] משועבד גופו, ונכסיו אינן ערבים, ובשביעית פטרה התורה לכל יכול לנגוש אותו והפקיעה שעבוד הגוף, וזהו בלוה חי, אבל במת בלאו הכי על יורש אין שום שעבוד הגוף דהוא לא נשתעבד כלל, רק נכסי אביו הם ערבים בשביל אביו, ובמה יחול שמיטה, אביו מת ונכסיו ערבים מיום הלוואה, ועליו הוא [יורש הלוה] לא נשתעבד כלל, וא"כ ברור דמסתבר למאוד דירוש הלוה - בו לא שייך שמיטה".

ומתוך דברי התומים שמעיר רבינו עולים כבר להדיא סימוכין לדבריו, כי חזינן ברור דשעבוד הגוף מסתלק בשנת השמיטה (אף כשהלוה חי) ועדיין אי"ז מבטל שעבוד הנכסים (ולכן יש מקום לכך שנכסי היורשים מחוייבים בפריעת החוב).

והעיקר הוא סיום לשון רבינו בהערה זו: "ויומתק [המבואר בגוף השיחה דשעבוד

הגוף נסתלק ושעבוד הנכסים בעינן] על פי דעת ר"ת [הנ"ל בכתובות] דשני שעבודים יש לו למלוה על הלוה, שעבוד גופו שהוא מחוייב לפרוע, ושעבוד על נכסיו, וכשמחלו פקע שעבוד הגוף וממילא פקע שעבוד נכסים כו' משא"כ כשמת הלוה כו', והרי בנדו"ד המלוה לא מחל השעבוד, וא"כ מובן שנשאר איזה שעבוד נכסים"

פירוש, רבינו כאן מכוון גם לסיום דברי ר"ת המובאים בר"ן שם, שנתקשה ע"פ יסודו אמאי כשמת הלוה עדיין גובים מן היורשים, הא לכאור' דל שעבוד הגוף מהכא וממילא דל שעבוד נכסים מהכא, והשיב ר"ת דלא היא, כי כל שלא סילק המלוה להדיא שעבוד הגוף דהלוה (כגון ע"י מחילה) הרי עדיין ערבות הנכסים בעינה, כי "עיקר ערבותן של נכסים בענין זה הוא שכל זמן שלא ימצא הלוה [ומה לי הלך למדינת הים מה לי מת] - שירד לנכסיו ויפרע מהן", היינו שרבינו מדייק מתוך הדברים, דמוכח דלאו לעולם תליא שעבוד הנכסים בשעבוד הגוף, ודוקא כששעבוד הגוף פוקע מצד המלוה ע"י מחי"ה הדבר מסלק גם שעבוד הנכסים, משא"כ בדלא היתה מחי"ה מצד המלוה עצמו, הרי אף שמת הלוה עדיין נכסיו ערבים, וה"ה הכא גבי שמיטה דסו"ס בטרם שישנה מחי"ה מצד המלוה (ורק אריא הוא דרבי' עלי' שאסור לו לתבוע) שפיר נותרים הנכסים ערבים.

[והיינו דנקיט רבינו דאין כוונת ר"ת בסיום דבריו הנ"ל, דבמת הלוה אכן לא פקע שעבוד הגוף כלל; אלא הכוונה - דאף שפקע שעבוד הגוף, כל שלא הי' זה ע"י מחילה מצד המלוה (שמשקלה כמו פרעון גמור) נותרה

- "ותועיל להיות נחשב כאילו עיין ולמד כולם". ומובן שאם היו השמות עניין של "מראה מקום" בלבד, לא הי' עניין כלל להזכירם.

גם אין לומר ששמות הפרשיות נקבעו רק על פי תחילתן, והדבר מוכרח משמות הפרשיות "נח" ו"תולדות":

פרשת נח מתחילה "אלה תולדות נח", ופרשת תולדות "ואלה תולדות יצחק". אילו היו שמות הפרשיות "מראה מקום" בלבד על פי המילה הראשונה בפרשה, אזי "אלה תולדות נח" הייתה צריכה להיקרא בשם "תולדות" על שם תחילת הפרשה, ואילו הפרשה המאוחרת יותר "ואלה תולדות יצחק" הי' עלי' להיקרא בשם "יצחק", לאחר שהשם "תולדות" כבר נלקח על ידי הפרשה המוקדמת יותר.

ואף על פי כן, נקראה הפרשה המוקדמת בשם "נח", והפרשה המאוחרת יותר "זכתה" להיקרא על שם תחילתה בשם "תולדות". ודבר זה מורה על כך שיש תוכן ומשמעות בשם הפרשה, ואינו סימן בלבד על שם תחילתה (ומה שרוב הפרשיות נקראו על פי תחילתן, הוא משום שבתחילת הפרשה מדובר אודות כללות עניינה).

ובנוגע לשאלה השני', מנלן ששם הפרשה מוכיח על תוכנה, הנה הדבר מיוסד על תורת הבעל שם טוב:

איתא משם הבעל שם טוב (הוכאה גם בתניא שער היחוד והאמונה פ"א) ששמו של כל דבר וחפץ אשר יקראו לו בלשון הקודש, היא חיותו האלוקית, והוא מורה על תוכנו ומהותו האמתית. ואם בשמות של חפצים גשמיים כן הוא, בוודאי ששמה של פרשה בתורה אינו כינוי בעלמא, והוא מורה על מהות ותוכן הפרשה כולה (וראה בארוכה לקו"ש ח"ה עמ' 75 ואל"ך).

ערבות הנכסים. ועיי"ע בתומים ובקצה"ח סי' סו מש"כ בזה, והדברים עולים היטב בקנה אחד. ועוד חזון למועד לדון בהתאמת דברי התומים מהכא להתם].

- ג -

מנין שיש קשר בין שם החומש והפרשה לתוכן שלהם?

במדור יינה של תורה לפרשת בהעלותך הובא ביאור במהותם של "שבעה ספרי תורה" (שבת קטו, ב). נתבאר שם, שחמש הספרים הראשונים קשורים עם ענייני קדושה, והשניים האחרונים קשורים להחדרת הקדושה בעניינים נחותים.

במאמר שם נקבעה מהותם של החומשים לפי שמותיהם, והדבר תמוה לכאורה, וכי שם החומש בלבד, יכול לקבוע את מהותו של כל החומש?

גם במאמרים נוספים הובא יסוד זה, ששם הפרשה מורה על תוכנה. ולכאורה נראה יותר לומר ששם הפרשה הוא רק סימן ומראה מקום שנקבע על ידי הלומדים על פי המילה הראשונה, ולא שיש בו איזה תוכן מהותי.

מ.ק.

ביתר עילית, אה"ק

תשובת המערכת:

שאלה זו נחלקת לשניים:

א. האם שמות החומשים והפרשיות יש להם אחיזה על פי תוה"ק?

ב. לו יצויר ששם הפרשה הוא אמתי על פי התורה, האם הוא קובע את מהות הפרשה כולה?

גם אי תימא ששמות הפרשיות נקבעו על ידי הלומדים, הלא ידוע ש"מנהג אבותינו תורה היא" (תוד"ה נפסל מנחות כ, א), ושמות אלו נקראו כפי אבותינו מאות שנים, וגם על ידי גדולי ומורי ישראל (גם בפי רש"י עה"ת - ויגש מז, ב ועוד), ובוודאי יש להם מקום על פי תורה. יתירה מזו כתב השל"ה (יג, א), שיש תועלת בקריאת שמות הפרשיות כשלעצמה